

Anna Flotyńska

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

**ALTERNATYWNE KONSTRUKCJE PODATKU
OD DOCHODÓW PRZEDSIĘBIORSTW**

Streszczenie: Artykuł jest poświęcony problemowi podatkowego traktowania dochodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej. Celem jest udzielenie odpowiedzi na pytania: Jakie znaczenie dla konstrukcji podatków dochodowych – a w szczególności podstawy opodatkowania i stawek podatkowych – ma fakt uzyskiwania przez podatników dochodów z pracy i z kapitału? Czy dochody te należy traktować w sposób odmienny, a jeśli tak, to dlaczego? Jakie konkretne rozwiązania spotkać można w praktyce, a jakie są przedmiotem dyskusji naukowej? Na podstawie badań teoretycznych i praktycznych wdrożeń koncepcji podatkowych autorka wyróżnia podejście dualne i podejście zorientowane na konsumpcję.

Słowa kluczowe: podatek dochodowy, opodatkowanie przedsiębiorstw, koncepcje podatkowe.

1. Wstęp

Jednym z zasadniczych postulatów wysuwanych pod adresem opodatkowania jest niezniekształcanie decyzji podejmowanych przez podmioty gospodarcze. Definicja podstawy opodatkowania, wielość i wysokość stawek podatkowych to kategorie, które wydatnie przekładają się na obciążenie fiskalne podatnika i decydują o tym, na ile określona danina zniekształca mechanizm rynkowy i ogranicza aktywność ekonomiczną. Rozwój przedsiębiorstw istotnie przyczynia się do rozwoju całej gospodarki. W wymiarze międzynarodowym dochodzi do intensyfikacji transgranicznych przepływów kapitału, dla których czynnik podatkowy, zwłaszcza podatki dochodowe, nie jest bez znaczenia. Problem opodatkowania dochodów generowanych przez działalność gospodarczą nabiera szczególnej wagi. Warto więc zadać pytanie o to, jak dochody uzyskiwane z działalności gospodarczej (w różnych formach jej prowadzenia) mogą być traktowane podatkowo. Jakie znaczenie dla konstrukcji podatków dochodowych – a w szczególności podstawy opodatkowania i stawek podatkowych – ma fakt uzyskiwania przez podatników dochodów z pracy i z kapitału? Czy dochody te należy traktować w sposób odmienny, a jeśli tak, to dlaczego? Jakie konkretne rozwiązania spotkać można w praktyce, a jakie są przedmiotem szczególnie intensywnej dyskusji naukowej?

Przeprowadzone w niniejszym artykule badanie, dotyczące teoretycznych koncepcji podatkowych i ich praktycznych wdrożeń, dostarczy odpowiedzi na postawione pytania. Jednocześnie pozwoli ono na dokonanie syntezy problemów podnoszonych w dotychczasowej wielowątkowej dyskusji. Możliwe będzie przy tym uporządkowanie pewnych pojęciowych nieścisłości.

Artykuł rozpoczyna wyjaśnienie relacji między dochodami uzyskiwanymi z różnych źródeł a opodatkowaniem. Na tej podstawie zostanie dokonane wyodrębnienie dwóch zasadniczych podejść do opodatkowania – dualnego i zorientowanego na konsumpcję. Każdemu z nich będą poświęcone kolejne części artykułu.

2. Dochody z pracy i z kapitału a opodatkowanie

Pomimo że większość ustaw regulujących opodatkowanie dochodów osobistych wymienia co najmniej kilka źródeł dochodów, wszystkie one dają się zakwalifikować do dwóch zasadniczych źródeł – jakimi są praca i kapitał. Czynniki pracy przyczynia się do powstawania dochodów niefundowanych, czynnik kapitału zaś generuje dochody fundowane [Adam 1962, s. 102]. Należy przy tym zauważyć, że czynnik pracy jest pierwotnym źródłem obydwu rodzajów dochodów. Kapitał jest względem niego wielkością wtórną – powstaje z uzyskanych we wcześniejszych okresach dochodów z pracy, a jego tworzenie jest możliwe dzięki rezygnacji z bieżącej konsumpcji na rzecz konsumpcji w przyszłych okresach [Petersen 2005, s. 7].

Podczas gdy dochody z pracy stanowią względnie jednorodną pozycję¹, dochody z kapitału (z majątku) mogą być generowane na wiele sposobów. Obejmują one zarówno korzyści uzyskiwane z kapitału rzeczowego, jak i finansowego: zyski kapitałowe wynikające ze wzrostu w czasie wartości aktywów rzeczowych i finansowych, dywidendy, odsetki, dochody z najmu, dzierżawy, jak również zyski (względnie ich część) osiągane z działalności gospodarczej prowadzonej w formie przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej.

Na gruncie teorii opodatkowania dochodu istnieje spór o to, czy dochody z pracy i dochody z kapitału należy pod względem podatkowym traktować w jednakowy sposób. Czy dochody z kapitału powinny być opodatkowane na preferencyjnych warunkach (bądź wcale nieopodatkowane)? Jest to spór fundamentalny, stanowiący punkt wyjścia dla rozróżnienia między alternatywnymi koncepcjami podatkowymi. W tym miejscu nie jest możliwe gruntowne podsumowanie dyskusji toczącej się w odniesieniu do tego problemu. Warto jednak nadmienić, iż daje się zauważyć wyraźny podział na dwa przeciwstawne poglądy.

Zgodnie z pierwszym podejściem dochody z kapitału powinny być opodatkowane, ponieważ zwiększają zdolność podatkową jednostki. Są one „nowym” zyskiem w tym sensie, że nie powinno się ich utożsamiać z dochodem wykorzystanym

¹ W koncepcjach omówionych w dalszej części artykułu zalicza się do nich również emerytury i renty.

jako pierwotny nakład inwestycyjny [Famulska 2002, s. 35]. Przeciwny pogląd zakłada, że obciążenie dochodów z kapitału oznacza podwójne opodatkowanie oszczędności – zjawisko bezsprzecznie szkodliwe. Zniekształca ono rynkową alokację zasobów, powodując, że podmioty gospodarcze starają się podejmować działania, które pozwalają ograniczyć nadmierny ciężar podatkowy [Petersen 2005, s. 11; Sokołowski 1991, s. 47]. Przeczy to postulatowi sprawiedliwości podatkowej, ponieważ podatnicy ograniczający konsumpcję bieżącą na rzecz oszczędności i inwestycji są podatkowo dyskryminowani. Dodatkową jeszcze kwestią, na którą kładzie się silny nacisk w kontekście problemu międzynarodowej konkurencji podatkowej, jest przesuwanie obciążeń podatkowych w kierunku mniej mobilnych czynników produkcji, a takim czynnikiem jest praca.

Tabela 1. Charakterystyka alternatywnych podejść do opodatkowania dochodów

Koncepcje opodatkowania dochodów		Sfera Osobista	Przedsiębiorstwo	Wdrożenia
Podejście dualne	dualny podatek dochodowy typu nordyckiego (<i>dual income tax</i>)	<ul style="list-style-type: none"> – dochody z pracy opodatkowane według progresywnej skali – dochody z kapitału opodatkowane niższą, jednolitą stawką 	<ul style="list-style-type: none"> – integracja podatków dochodowych od osób fizycznych i osób prawnych lub klasyczne podwójne opodatkowanie (ewentualnie złagodzone) 	Dania Szwecja Norwegia Finlandia
	pośrednie warianty allowance for corporate equity (ACE)		<ul style="list-style-type: none"> – część podstawy opodatkowania obciążona niższą stawką – głównie spółki kapitałowe 	Brazylia Austria Włochy
Podejście zorientowane na konsumpcję	Klasyczny wariant allowance for corporate equity (ACE)	<ul style="list-style-type: none"> – dochody z pracy i dochody z kapitału tworzą jednolitą podstawę opodatkowania – odliczanie od podstawy opodatkowania oszczędności lub odsetek od oszczędności 	<ul style="list-style-type: none"> – część podstawy opodatkowania wyłączona z opodatkowania – spółki kapitałowe i inne formy prawne 	Chorwacja (Belgia)*

* Rozwiązanie zastosowane w Belgii zaliczono do klasycznego wariantu *allowance for corporate equity*, nie jest to jednak *stricte* podejście zorientowane na konsumpcję, co zostanie wyjaśnione w dalszej części artykułu.

Źródło: opracowanie własne.

W nowoczesnych koncepcjach podatkowych można zauważyć tendencję do ograniczania opodatkowania dochodów z kapitału. Różnorodne koncepcje odgrywają obecnie istotną rolę w debacie naukowej; jednocześnie są też implementowane w praktyce w wielu państwach.

Przeprowadzone przez autorkę badanie pozwoliło na wyodrębnienie dwóch zasadniczych podejść do opodatkowania dochodów. W pierwszym z nich stosowane są środki prowadzące do obniżenia obciążenia dochodów z kapitału – na przykład zredukowane stawki podatkowe. Dotyczy to zarówno dochodów osobistych, jak i zysków przedsiębiorstw. Drugie podejście posiada silną podbudowę teoretyczną i zakłada zmodyfikowane spojrzenie na dochody z kapitału. To z kolei implikuje odpowiednią przebudowę podstawy opodatkowania w zakresie podatków osobistych i podatków od przedsiębiorstw. Istniejące podejścia do opodatkowania dochodów poddano syntezie w tab. 1.

Różnice w zaprezentowanych podejściach obejmują jednocześnie dwie płaszczyzny. Pierwsza kwestia dotyczy tego, czy szeroko pojęte dochody z kapitału (lub ich ściśle zdefiniowana część) powinny być zwolnione z opodatkowania, czy też powinno się jedynie złagodzić ich opodatkowanie². Druga kwestia wiąże się z zakresem przedmiotowym koncepcji – ograniczającym się tylko do podatków od przedsiębiorstw bądź rozszerzonym także na podatki osobiste. W dalszej części artykułu zostaną scharakteryzowane alternatywne podejścia do opodatkowania dochodów oraz przeanalizowane przykłady ich praktycznych wdrożeń.

3. Podejście dualne

Podstawową zasadą w dualnym podejściu do opodatkowania dochodów jest wydzielenie dwóch komponentów w ramach podstawy opodatkowania, a następnie ich zróżnicowane obciążenie podatkiem. Określenie „dualny podatek dochodowy” (*dual income tax*) było pierwotnie stosowane w odniesieniu do systemu opodatkowania dochodów wprowadzonego w państwach nordyckich w latach 80. i 90. [Flo-tyńska 2007, s. 45 i nast.]. Termin ten można jednak spotkać także w kontekście niektórych podatków od dochodów przedsiębiorstw. Nie jest to określenie błędne, ponieważ konstrukcja tych danin w istocie opiera się na wydzieleniu z podstawy opodatkowania dwóch komponentów, aczkolwiek pamiętać należy, aby nie utożsamiać tych systemów z nordyckim *dual income tax*.

3.1. Dualny podatek dochodowy typu nordyckiego

Pierwszym państwem, które w roku 1987 wprowadziło dualny podatek dochodowy, była Dania. W ciągu kolejnych sześciu lat dołączyły do niej: Szwecja, Norwegia

² Kryterium to zastosował A. Klemm, rozróżniając między klasycznym i pośrednimi systemami podatku *allowance for corporate equity* (ACE) [Klemm 2006, s. 8]. Klasyfikacja przeprowadzona przez tego autora stanowiła punkt wyjścia dla zestawienia zawartego w tab. 1.

Tabela 2. Charakterystyka klasycznego dualnego podatku dochodowego

Kryterium	Cechy
Podatek dochodowy od osób fizycznych	
Podstawa opodatkowania	Podział podstawy opodatkowania na dwa komponenty (1) dochody z pracy: – wynagrodzenia za pracę najemną, – dochód przypisany przedsiębiorcy stanowiący wynagrodzenie za pracę, – emerytury i renty; (2) dochody z kapitału: – dywidendy, – odsetki, – zyski kapitałowe, – dochody z najmu i dzierżawy, – dochód przypisany z tytułu zamieszkiwania we własnym mieszkaniu lub domu, – dochód przypisany przedsiębiorcy stanowiący zwrot z zainwestowanego kapitału.
Stawki podatkowe	Zróznicowanie stawek podatkowych w zależności od podstawy opodatkowania* (1) dochody z pracy: – progresywna skala podatkowa; (2) dochody z kapitału: – jednolita stawka podatkowa, – stawka podatkowa równa stawce podatku dochodowego od osób fizycznych z najniższego przedziału progresji oraz stawce podatku dochodowego od osób prawnych.
Dochody z działalności gospodarczej	Procedura <i>splittingu</i> – arbitralny podział osiągniętego dochodu na dochód z pracy, stanowiący wynagrodzenie właściciela, i dochód z kapitału zainwestowanego w przedsiębiorstwo.
Podatek dochodowy od osób prawnych	
Stawka podatkowa	– jednolita stawka podatkowa, – stawka podatkowa równa stawce podatku dochodowego od osób fizycznych z najniższego przedziału progresji oraz jednolitej stawce podatku od dochodów kapitałowych osób fizycznych.
Integracja z podatkiem od dochodów osobistych	Pełna integracja. Likwidacja podwójnego opodatkowania: (1) dywidend, – metoda kredytu podatkowego, – metoda wyłączenia; (2) odsetek; (3) zysków kapitałowych.

* Dochody z pracy i dochody z kapitału mogą być traktowane jako odrębne podstawy opodatkowania, bądź też możliwe jest ich opodatkowanie łączne, uzupełnione następnie przez progresywne opodatkowanie dochodów z pracy. Pierwsze z podejść umożliwia zastosowanie podatku u źródła, zaś drugie kompensatę strat z jednego źródła dochodem z innego źródła.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Cnossen 2000, s. 182-183; Sorensen 2009, s. 3].

i Finlandia. Reformy te były motywowane chęcią uporządkowania opodatkowania kapitału, ponieważ na tym obszarze występowała duża niekonsekwencja, a także łagodniejszego obciążenia kapitału w obliczu nasilającej się międzynarodowej konkurencji podatkowej. Jednocześnie miał zostać utrzymany redystrybucyjny charakter podatków osobistych, z kilkustopniową progresją, bez których trudne byłoby finansowanie wydatków państw dobrobytu [Gjems-Onstad 2006, s. 92].

Reformy wprowadzone we wspomnianych państwach różniły się w zakresie szczegółowych rozwiązań, a ponadto podlegały wielokrotnym modyfikacjom³. Łączyła je zasadnicza cecha – poszerzono bazę podatkową, oderwano opodatkowanie dochodów z pracy od opodatkowania dochodów kapitałowych i te ostatnie objęto niższymi stawkami liniowymi⁴. W efekcie powstał zespół cech charakterystycznych dla dualnego podatku dochodowego w klasycznej postaci. Został on przedstawiony w tab. 2.

Jak wynika z tab. 2, *dual income tax* jest formą analitycznego podatku dochodowego łączącego progresywne opodatkowanie dochodów z pracy i dochodów transferowych z niższą, liniową stawką nałożoną na dochody kapitałowe. Szeroka jest przy tym definicja dochodów kapitałowych, przez co podatek nie ma zniekształcać decyzji ekonomicznych. Równość stawek trzech podatków ma z kolei zapobiegać przekwalifikowywaniu dochodów. Klasyczny DIT eliminuje ponadto wewnętrzne podwójne opodatkowanie – dochody wypracowane przez przedsiębiorstwo posiadające osobowość prawną są opodatkowane jeden raz, w zależności od przyjętej konwencji, na poziomie przedsiębiorstwa lub wspólnika.

Systemy DIT wprowadzone w praktyce odbiegały od wyżej przedstawionych postulatów. W tym miejscu warto wskazać na najważniejsze ich cechy zebrane w tab. 3.

Z zestawienia przedstawionego w tab. 3 wynika, że w praktyce została w zasadzie zachowana zasada równości stawek: stawka podatku dochodowego od osób prawnych jest bardzo zbliżona do stawki podatku od dochodów osobistych w części obciążającej dochody kapitałowe oraz najniższej stawki w ramach progresywnej skali podatkowej. Zwraca natomiast uwagę sposób rozwiązania problemu integracji podatków dochodowych. Podatki te są co najwyżej zintegrowane częściowo – choć należałoby tu raczej mówić o łagodzeniu podwójnego opodatkowania, a nie o jego likwidacji. W przypadku szwedzkich spółek notowanych na giełdzie nie ma mowy ani o integracji, ani nawet o łagodzeniu podwójnego opodatkowania; występuje tu system klasyczny.

³ W ich wyniku system duński zdecydowanie oddalił się od koncepcji dualnego podatku dochodowego w klasycznej postaci – między innymi na skutek powrotu do progresywnego opodatkowania dochodów z kapitału [Schratzstaller 2004, s. 23]. Z tego powodu Dania została wyłączona z dalszych rozważań.

⁴ Odpowiadało to widocznej także i dziś w wielu państwach strategii *tax rate cut-cum-base broadening*.

Tabela 3. Charakterystyka dualnego podatku dochodowego funkcjonującego w państwach nordyckich*

Kryterium	Norwegia	Finlandia	Szwecja
Stawka podatku dochodowego od osób fizycznych (1) dochody z pracy (2) dochody z kapitału	28-48% (28-41,5%) 28% (28%)	27-50% (22,5-54,5%) 28% (28%)	31,5-56,5% (31-56%) 30% (30%)
Stawka podatku dochodowego od osób prawnych	28% (28%)	26% (28%)	28% (28%)
Integracja podatków dochodowych od osób fizycznych i od osób prawnych	Podatek od dochodów właścicieli (<i>shareholder income tax</i>) $RRA = pi * S$ Dla: (1) $D \leq RRA$ oraz $CG \leq RRA$ wyłączenie z opodatkowania; (2) $D > RRA$ oraz $CG > RRA$ opodatkowanie stawką podatku osobistego od dochodów z kapitału.	<i>Spółki notowane na giełdzie:</i> Dla: (1) $D_1 = 30\% * D$ wyłączenie z opodatkowania; (2) $D_2 = 70\% * D$ opodatkowanie stawką podatku osobistego od dochodów z kapitału.	<i>Spółki notowane na giełdzie:</i> Opodatkowanie dywidend stawką podatku osobistego od dochodów z kapitału.
		<i>Spółki nienotowane na giełdzie:</i> $PI = pi * S$ Dla: (1) $D_1 \leq PI$ wyłączenie z opodatkowania; (2) $D_2 > PI$ opodatkowanie 70% nadwyżki stawką podatku osobistego od dochodów z pracy.	<i>Spółki nienotowane na giełdzie – aktywni właściciele:</i> $PI = pi * S$ Dla: (1) $D_1 \leq PI$ oraz $CG \leq PI$ opodatkowanie stawką 20%; (2) $D_2 > PI$ oraz $CG > PI$ opodatkowanie stawką podatku osobistego od dochodów z pracy.
			<i>Spółki nienotowane na giełdzie – pasywni właściciele:</i> Opodatkowanie dywidend i zysków kapitałowych stawką 25%.

* Dane dla roku 2008; w nawiasach podano stawki podatkowe dla 1999 roku.

Objaśnienia symboli: D – dywidenda (D_1 , D_2 – części dywidendy traktowane podatkowo w odmienny sposób); CG – zysk kapitałowy; pi – oprocentowanie ochronne kapitału własnego; S – udziały; PI – kwota odsetek ochronnych od kapitału własnego; RRA – kwota odsetek ochronnych od kapitału własnego w norweskim dualnym podatku dochodowym (*rate-of-return-allowance*).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Cnossen 2000, s. 183; Sorensen 2009, s. 11 i nast.].

W każdym z trzech państw w konstrukcji podatku dochodowego występuje element modyfikujący podstawę opodatkowania. Polega on na wyznaczeniu oprocentowania kapitału własnego (nawiązującego w swej wysokości do oprocentowania wolnych od ryzyka obligacji skarbowych [Sorensen 2009, s. 23]). Jest to tzw. oprocentowanie ochronne kapitału własnego, które podlega zredukowanemu obciążeniu podatkiem na poziomie wspólnika. Oznacza to, iż jest albo wyłączone z opodatkowania (odliczone od wypłaconej wspólnikowi dywidendy), albo podlega opodatkowaniu niższą stawką.

Wymienione cechy powodują znaczne skomplikowanie regulacji podatkowych. W Finlandii i Szwecji jest ono dodatkowo spotęgowane przez zróżnicowane traktowanie spółek notowanych i nienotowanych na giełdzie. Ponadto w Szwecji tzw. aktywnym właścicielom (uczestniczącym w zarządzaniu spółką) przysługują preferencje w porównaniu z właścicielami pasywnymi.

3.2. Oprocentowanie kapitału własnego w podatku od przedsiębiorstw

W tradycyjnym podatku od dochodów przedsiębiorstw odsetki od kapitału obcego podlegają odliczeniu od podstawy opodatkowania. Koszt długu ulega zredukowaniu dzięki możliwości skorzystania z tarczy podatkowej. Takiej możliwości nie daje finansowanie działalności kapitałem własnym – jego koszt nie jest uznawany przez prawo podatkowe. Podatek dochodowy nie jest neutralny, ponieważ kapitał własny jest traktowany jak darmowe źródło finansowania i dyskryminowany podatkowo.

Kapitał ulokowany w przedsiębiorstwie jest formą lokaty kapitału właścicieli. Z tego względu konstrukcja podatku od przedsiębiorstw nie powinna zniekształcać wyboru między bieżącą a przyszłą konsumpcją. Wychodząc z takiego założenia, w literaturze dotyczącej opodatkowania przyjmuje się, że dochód z kapitału składa się z dwóch zasadniczych elementów. Pierwszy z nich – określane mianem normalnego zwrotu z kapitału (*normal return to capital*) – to podstawowy zwrot dla właściciela, utożsamiany najczęściej ze stopą zwrotu wolną od ryzyka [Zodrow 2007, s. 9]. Natomiast dochód przewyższający normalny zwrot z kapitału (*above-normal return to capital; super-normal profits*) obejmuje premię za ryzyko oraz renty ekonomiczne (*economic rents*).

W oparciu o to podejście powstała koncepcja podatku od przedsiębiorstw, zgodnie z którą za podstawę opodatkowania przyjmuje się dochód z działalności gospodarczej pomniejszony o oprocentowanie kapitału własnego. W ten sposób korzystne z podatkowego punktu widzenia wykorzystanie długu w przedsiębiorstwie jest rozszerzone również na normalny zwrot z kapitału własnego⁵. W literaturze angloję-

⁵ Alternatywne podejście do zrównania podatkowego traktowania źródeł finansowania stanowi zgłoszona na początku lat 90. w Stanach Zjednoczonych koncepcja *comprehensive business income tax* (CBIT). Proponuje się w niej niewyłączanie kosztu kapitału obcego i kosztu kapitału własnego z podstawy opodatkowania [Flotyńska 2008, s. 172 i nast.].

zycznej w odniesieniu do tego podatku używane jest określenie „ulga z tytułu finansowania kapitałem własnym” (*allowance for corporate equity, ACE*).

W praktyce opodatkowania kilku państw bazowano na tym podejściu, znacznie je jednak upraszczając. Podzielano pogląd, że normalny zwrot z kapitału powinien być traktowany na preferencyjnych warunkach – a warunki te stworzono, stosując dwójakie, częściowo obniżone stawki podatkowe. Jak pokazuje zestawienie zawarte w tab. 4, regulacje te zastosowano w Brazylii, we Włoszech i w Austrii.

Tabela 4. Charakterystyka funkcjonujących w praktyce pośrednich wariantów *allowance for corporate equity*

Państwo	Okres	Cechy
Brazylia <i>remuneration of equity</i>	od 1996	– poziom wspólnika – regulacja dotyczy dywidend
Włochy <i>dual income tax</i>	1997-2003	– poziom spółki – modyfikacja definicji kapitału własnego – dualizm stawek podatkowych
Austria <i>Eigenkapitalzuwachsverzinsung</i>	2000-2004	– poziom spółki – modyfikacja definicji kapitału własnego – dualizm stawek podatkowych

Źródło: opracowanie własne w oparciu o podział dokonany przez A. Klemma [Klemm 2006, s. 8]; uzupełnienia na podstawie źródeł dotyczących poszczególnych państw.

System zastosowany w Brazylii dotyczy podatku od dochodów osobistych i jest stosowany przy wypłacie dywidend. Stąd też wykazuje podobieństwo z omówionymi w poprzedniej części artykułu nordyckimi wariantami dualnego podatku dochodowego. Natomiast w pozostałych dwóch krajach preferencyjne traktowanie kapitału własnego miało miejsce w ramach podatków od przedsiębiorstw.

Specyfika brazylijskiego wariantu *allowance for corporate equity* polega na tym, że odliczenie oprocentowania kapitału własnego nie przysługuje w stosunku do zysku zatrzymanego w spółkach kapitałowych. Tylko w przypadku niewielkich podmiotów oraz spółek z ograniczoną odpowiedzialnością możliwe jest dokonanie odliczenia kwoty odsetek ochronnych bez konieczności dystrybucji dochodu do właścicieli. Wówczas przyjęte rozwiązanie jest bliższe klasycznemu ACE [Klemm 2006, s. 6].

Charakter włoskiego wariantu ACE różnił się od wersji brazylijskiej, a wykazywał podobieństwa z wersją austriacką. Dochód przedsiębiorstw – spółek kapitałowych, spółek osobowych i osób fizycznych – dzielono na dwie części. W stosunku do jednej stosowano preferencyjną stawkę w wysokości 19%. Następnie obliczano zysk rezydualny, będący różnicą między całkowitym dochodem a częścią dochodu opodatkowaną niższą stawką. Był on obciążony stawką standardową w wysokości 37% (od 2001 r. stawką 36%, a od 2003 r. stawką 34%) [Oropallo, Parisi 2005, s. 4].

We włoskim systemie ACE odliczenie nie było możliwe dla całkowitego kapitału własnego, ale podstawą jego obliczenia była wartość kapitału własnego powstałego w przedsiębiorstwach po reformie. Oznaczało to, że obniżenie obciążenia podatkowego było możliwe tylko w przypadku pojawienia się w przedsiębiorstwie nowego kapitału.

Austriacki wariant ACE wykazywał podobieństwa do rozwiązań włoskich. W odniesieniu do kwoty odzwierciedlającej fikcyjne oprocentowanie kapitału własnego wprowadzono obniżoną stawkę podatkową w wysokości 25%. Pozostała część dochodu podlegała obciążeniu według standardowej stawki podatkowej, wyższej o 9 p.p. [*Eigenkapitalzuwachsverzinsung...* 2011, s. 1]. Ponadto regulacja nie dotyczyła całości kapitału własnego, ale wyłącznie jego przyrostu w ciągu roku obrotowego. Reformą zostały objęte zarówno przedsiębiorstwa zorganizowane w formie spółek kapitałowych, jak i spółek osobowych oraz przedsiębiorstwa osób fizycznych sporządzające sprawozdania finansowe.

4. Podejście zorientowane na konsumpcję

Zaprezentowane powyżej podejścia dualne – stosowane w ramach nordyckiego podatku dochodowego, jak i w pośrednich wariantach ACE – nawiązują do wspomnianego postulatu teoretycznego, aby preferencyjnie traktować normalny zwrot z kapitału. Nie realizują go jednak w pełni, ponieważ jedynie łagodzą one obciążenie normalnego zwrotu, bez jego całkowitej eliminacji. Tymczasem dochód stanowiący wynagrodzenie gospodarstw domowych za odroczenie konsumpcji powinien być całkowicie chroniony przed opodatkowaniem – tylko wówczas zapewniona zostanie międzyokresowa neutralność decyzyjna podatku dochodowego. Obciążona podatkiem powinna być dopiero nadwyżka dochodu ponad tę wartość, zwiększająca zdolność podatkową jednostki [Petersen 2005, s. 19]. Podejście takie sprawia, że podatek *de facto* obciąża konsumpcję. Mowa jest wówczas o zorientowanym na konsumpcję opodatkowaniu dochodu.

Zasadniczą cechą konstrukcji klasycznego – tj. zorientowanego na konsumpcję – podatku ACE jest pomniejszenie podstawy opodatkowania o oprocentowanie kapitału własnego odpowiadające normalnemu zwrotowi. Ta część dochodu jest wyłączona spod opodatkowania w przedsiębiorstwie i u właściciela. Obciążony zostaje zysk rezydualny. Jest to dodatkowy czynnik odróżniający podejście zorientowane na konsumpcję od wariantu nordyckiego, w którym obok dualizmu stawek występuje często podwójne opodatkowanie. Tabela 5 zawiera zestawienie klasycznego ACE wprowadzonego w dwóch państwach europejskich.

Reforma w Chorwacji została zaprojektowana przez grupę niemieckich ekonomistów i prawników. Zamierzeniem twórców było wprowadzenie zorientowanego na konsumpcję systemu opodatkowania dochodów. Objęła ona przedsiębiorstwa niezależnie od formy prawnej i osoby fizyczne, przy czym regulacje zostały wprowadzone równoległe do dwóch ustaw dotyczących podatków dochodowych.

Tabela 5. Charakterystyka funkcjonującego w praktyce klasycznego wariantu *allowance for corporate equity*

Państwo	Okres	Cechy
Chorwacja <i>protective interest rate</i>	1994-2000	– poziom spółki – modyfikacja opodatkowania na poziomie wspólnika w celu dopasowania do regulacji dotyczących spółek
Belgia <i>notional interest deduction</i>	od 2006	– poziom spółki

Źródło: opracowanie własne w oparciu o podział dokonany przez A. Klemma [Klemm 2006, s. 8], uzupełnienia na podstawie źródeł dotyczących poszczególnych państw.

Podatek od zysków przedsiębiorstw został skonstruowany w Chorwacji w taki sposób, aby podlegał mu rezydualny dochód z kapitału własnego. Wysokość stopy procentowej przyjętej jako ochronne oprocentowanie kapitału własnego przewidziano na poziomie 5% plus wskaźnik wzrostu cen wyrobów produkcyjnych. W regionach zaliczonych do zacofanych dopuszczane były podwyższone stopy oprocentowania kapitału własnego. Zastosowane w Chorwacji podejście oceniano jako słuszne ze względu na konieczność prowadzenia aktywnej polityki gospodarczej [Klemm 2006, s. 8].

Reformą w Belgii zostały objęte spółki osobowe i kapitałowe, ponieważ są one zrównane pod względem podatkowym i podlegają wspólnemu podatkowi dochodowemu od osób prawnych [Schinz 2009, s. 254]. Celem wprowadzenia ACE w Belgii nie było jednak ukształtowanie podatku dochodowego zgodnie z postulatem zorientowania na konsumpcję, ale stworzenie rozwiązań atrakcyjnych dla międzynarodowych korporacji. W przeciwieństwie do rozwiązań austriackich i włoskich, w Belgii pod uwagę brany jest cały kapitał własny, a nie wyłącznie jego przyrost w okresie po wprowadzeniu reformy. Przyjęta stopa ochronnego oprocentowania kapitału własnego jest równa przeciętnej miesięcznej stopie zwrotu z 10-letnich obligacji rządowych sprzed dwóch lat. Prawo przewiduje również zastosowanie przez małe i średnie przedsiębiorstwa stawki podwyższonej o 0,5 p.p.

W tym miejscu warto dodać, że podatek od zysku pomniejszonego o oprocentowanie kapitału własnego może występować obok podatku od dochodów osobistych o podstawie opodatkowania skonstruowanej w taki sposób, że ciężar podatkowy spada na dochód wydatkowany [Sobiech 2003, s. 195]. Jest to możliwe dzięki odliczeniu oszczędności lub dochodów z oszczędności. Mowa jest wówczas o zorientowanym na konsumpcję systemie opodatkowania dochodów.

5. Zakończenie

Koncepcje podatkowe będące przedmiotem niniejszego artykułu nie stanowią wyłącznie propozycji teoretycznych, ale ze zmiennym powodzeniem były i są wdraża-

ne w praktyce. Istotny jest jednak nie tylko sam fakt ich implementacji w rzeczywistości gospodarczej. Ta bowiem jest zmienna i zróżnicowana w różnych państwach, co powoduje, iż nie każda propozycja jest uniwersalna. Przykładowo w państwach skandynawskich występują jedne z najwyższych obciążeń podatkowych, bez których nie byłoby możliwe utrzymanie państwa dobrobytu.

Dlatego istotna jest również teoretyczna podbudowa dla rzeczywistych rozwiązań. Ta w przypadku omówionych podejść do opodatkowania jest silna – przede wszystkim w zorientowanym na konsumpcję podatku dochodowym. Podejścia dualne częściowo tylko łagodzą opodatkowanie dochodów z kapitału. Trudniej o ich spójne uzasadnienie teoretyczne; ich implementacja była często motywowana czynnikami o charakterze fiskalnym. Dlatego podejścia dualne można uznać za środek pośredni między szeroką definicją dochodu a opodatkowaniem zorientowanym na konsumpcję.

Literatura

- Adam L., *Podatki i opłaty w kapitalizmie*, PWE, Warszawa 1962.
- Cnossen S., *Taxing capital income in the Nordic countries: A model for the European Union?*, [w:] *Taxing Capital Income in the European Union. Issues and Options for Reform*, red. S. Cnossen, Oxford University Press, New York 2000.
- Eigenkapitalzuwachsverzinsung nach §§ 11 und 37 Abs. 8 EStG sowie §§ 11 Abs. 2 und § 22 KStG (zu StRefG 2000)*, <http://www.finanzjournal.at/assets/files/eigenkapitalzuwachsverzinsung.doc>, sty-czeń 2011.
- Famulska T., *Opodatkowanie dochodów z kapitałów pieniężnych – za i przeciw (aspekty teoretyczne i praktyczne)*, „Bank i Kredyt” 2002, nr 7.
- Flotyńska A., *Koncepcja ‘dual income tax’ w świetle dyskusji nad reformą opodatkowania dochodów Unii Europejskiej*, [w:] *Harmonizacja finansów publicznych w skali narodowej i europejskiej*, red. K. Piotrowska-Marczak, K. Kietlińska, Difin, Warszawa 2007.
- Flotyńska A., *Podatek od zysków przedsiębiorstw o rozszerzonej podstawie*, [w:] *Gospodarka, finanse i społeczeństwo*, red. W. Przybylska-Kapuścińska, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2008.
- Gjems-Onstad O., *Dual income tax. The Norwegian/Scandinavian experience: A model for Germany?*, „Steuer und Wirtschaft” 2006, no. 1.
- Keen M., King J., *The Croatian profit tax: An ACE in practice*, „Fiscal Studies” 2002, vol. 23, no. 3.
- Klemm A., *Allowances for corporate equity in practice*, International Monetary Fund Working Paper no. 06 (259), 2006.
- Oropallo F., Parisi V., *Will Italy’s tax reform reduce the corporate tax burden? A microsimulation analysis*, Working Paper no. 403, Societa Italiana di Economia Pubblica, Dipartimento di Economia Pubblica e Territoriale, Universita di Pavia, 2005.
- Petersen H.-G., *Konsumorientierte Besteuerung als Ansatz effizienter Besteuerung*, Diskussionsbeitrag der Universität Potsdam no. 50, Potsdam 2005.
- Schinz P., *Zinsbereinigte Gewinnsteuer unter Berücksichtigung von Maximierungskalkülen internationaler Unternehmungen*, Verlag Dr. Kovac, Hamburg 2009.
- Schratzenstaller M., *Towards dual income taxes – a country-comparative analysis*, CESifo DICE Report no. 3, 2004.

- Sobiech J., *Kontrowersyjne problemy opodatkowania dochodów w Polsce*, [w:] *Kierunki reformy polskiego systemu podatkowego*, red. A. Pomorska, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003.
- Sokołowski J., *Podatek dochodowy jako instrument oddziaływania na zmiany w strukturze produkcji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław 1991.
- Sorensen P.B., *Dual Income Taxes: A Nordic Tax System*, University of Copenhagen 2009.
- Zodrow G.R., *Should capital income be subject to consumption-based taxation?*, Oxford University Working Paper 2007.

ALTERNATIVE STRUCTURES OF BUSINESS INCOME TAX

Summary: The article deals with the problem of proper tax treatment of business profits. The aim of the paper is to answer the following questions: What consequences for the structure of income and profit taxes, especially for the tax bases and tax rates, has the fact that one may obtain income both from labour and from capital? Should the income from the two diverse sources be treated differently and if so why? What particular solutions were implemented in practice and what solutions are the subject of an academic debate? Based on her research on theoretical concepts of income taxation as well as their practical implementations so far the author distinguishes between dual and consumption-oriented approaches.